

De Kumpenie en zijn vorsten

1

De kroon besluit het VOC-systeem te continueren

- ▶ Bij de commerciële exploitatie van de Archipel gebruikt het koloniale bestuur de inlandse vorsten als handelspartner
- ▶ Leverings- en exploitatieovereenkomsten sluit het met in inheemse vorsten
- ▶ Het accrediteert daar zijn gezanten: de resident die Batavia vertegenwoordigt
- ▶ De resident brengt de besluiten van het bestuur ter kennis van de vorst die "regent" heet, omdat hij ten behoeve van de kroon beheert en regeert
- ▶ De vorst sluit handelsverdragen met de resident. Deze bemoeit zich officieel niet met de uitvoering ervan.
- ▶ Maar hij laat dat wel controleren door een beambte, de controleur die ook omziet naar humanitaire minima.
- ▶ De resident rapporteert aan Batavia. Op instructie vraagt hij soms enige verantwoording van de regent, maar altijd zijdelings en nooit openbaar.

De gouverneur-generaal vertegenwoordigt de koning die het opperbestuur voert in persoon

De resident is de “oudere broeder” van de vorst

Hij dient geen soevereiniteitsteken te voeren

- ▶ De resident reikt de vorst de arm. Links of rechts, dat hangt van de adat af. Een gouden pajong komt hem niet toe
- ▶ Nimmer twijfelt hij ten hove aan de voorstellingen die de vorst opgeeft over de regeerdaden
- ▶ Hij riddert deze namens de koning en heeft zelf altijd een lagere orde
- ▶ Berispingen laat hij **rechtstreeks** door Batavia doen. De resident **spreekt Hollands**

De koloniale Indische gouverneur, residenten en contrôleurs

4

De gouverneur is ogen en oren van de GG

- ▶ Hij heeft jurisdictie in de regio, een eiland of archipelgroep
- ▶ De regent doet zaken met hem via gespecialiseerde beambten die afrekenen in cultuurprocenten, proviesies, uitruilingen in natura op marktbasis
- ▶ De resident is hun ambtelijk hoofd. Hij is ambtenaar bij de rijksoverheid. De assistent ook, de contrôleurs soms. Op de contrôleurs en hun expertises komt het aan. Zij dragen een wit ambtsuniform met staande kraag met oudgeloverde hoge kepipet, goudafgeboord. Met koord en twee ambtsknoopjes. Er zijn drie klassen.
- ▶ Hun onderhebbenden dragen een slappe pet. Met rijkswapen zonder ornatuur.
- ▶ De contrôleurs vragen de regent inlichtingen. Zij hebben altijd te maken met dorpsvetes, perkara's. Daarin moeten zij zich nooit mengen.
- ▶ Zij spreken markt-Maleis. Zij visiteren de agrarische gronden, de bewerkingen, slaan oogsten op en transporteren. Hij beschikt over beambten die de regent daartoe aanwijst. De resident betaalt uit. De contrôleur geeft op, of de regent rechtvaardig te werk gaat
- ▶ Dat doet de contrôleur in een ambtelijk en omslachtig Indisch-Nederlands. Met standaardzinsneden die de mate van corruptie, nepotismen, knevelarijen afdreigingen en levensstandaard van de inlanders categorisch aangeven.

In uniform mag de contrôleur geen gemeenzaamheden tonen

De resident komt de regent aanzeggingen doen in uniform: het pakean

Hij kondigt dat ruim tevoren aan

De regent zal daarvan gebruikmaken om bewijzen te zijnen laste te verdonkerenmanen.

Daarom moet de resident opgeven wat hij komt doen

Hij moet vermoedens hoffelijk en als hoogstonwaarschijnlijk afdoen en blijft eerbewijzen geven zonder enige verontwaardiging

Ter plaatse mag hij de regent niet in de hoek drijven en geen bewijzen overleggen noch suggereren ook als het misdrijven betreft van de regentenfamilie zelf

De resident beveelt niet. De contrôleur wel.

De resident deelt mee wat de GG dierbaar zou zijn

- ▶ Hij geeft op wat Batavia wenselijk zou achten in het regentschap
- ▶ Hij moet religie vermijden. Die is onbegrijpelijk. De regent gaat daarover.
- ▶ Fiscale afdrachten, dure rituelen en gedwongen giften horen daarbij. De meeste zijn in westerse ogen misbruik van de regenteske macht.
- ▶ Maar de resident heeft nu eenmaal geen politionele brigades voor deze gevallen. Zou hij ze oproepen dan leidt dat tot maatschappelijke ontwrichting.
- ▶ Scheiding der machten, legaliteitsbeginselen en bestuurlijke verantwoordelijkheden gelden in de regentschappen of vorstenlanden niet.

De Nederlandse Grondwet 1848 geldt in Indië niet.

7

Toch kunnen Europeanen grondrechten in Indië inroepen

Ze verplicht tot de invoering van een
Indisch Regeeringsreglement bij wet

- ▶ Die geldt in de hele Archipel
- ▶ Maar dat kan eigenlijk alleen krachtens diezelfde grondwet.
- ▶ **Dus geldt die grondwet wél. Ze moet extraterritoriale werking hebben.**
- ▶ De plicht om dat reglement bij wet in te voeren geldt om de Tweede Kamer bij de Indische Begroting te betrekken.
- ▶ Dit is een anomalie, die Thorbecke nooit heeft kunnen rondbreien. Pahud, minister van koloniën, negeerde het punt.

Britten doen niet anders.

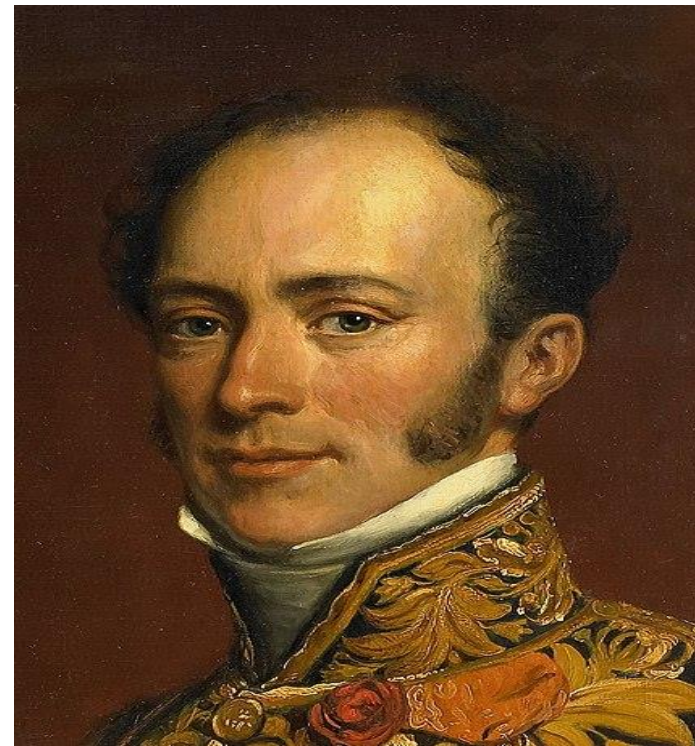
Het Regeeringsreglement- 1854

Het is een grondwet voor Nederlandsch-Indië

- ▶ De koning heeft het opperbestuur der koloniën en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen (art.59 GW)
- ▶ Het regeeringsbeleid daar wordt door de wet vastgesteld
- ▶ Redenen: de koning had in Indië meermalen oorlog verklaard en van de koloniale budgetteringen geen enkele verantwoording afgelegd.
- ▶ Een schuld van 2200 miljoen was het gevolg in 1840.
- ▶ De gezeten burgerij nam dat niet meer. Want zij moest toch steeds delgen.

Het gaat om de politieke verantwoordelijkheid in Den Haag. Dat ziet de minister van koloniën J.J.Rochussen in.

De Tweede Kamer heeft nu inspraak in het Indisch beleid

9

Maar via het Regeeringsreglement
wordt een Indische politiestaat
mogelijk

- ▶ Immers: de grondwettelijke staatsorganisatie met haar machtscheiding bestaat niet in de Archipel
- ▶ De klassieke grondrechten zijn er territoriaal niet geborgd
- ▶ De GG kan daarop inbreuk maken
- ▶ Hij kan daarop alleen door de Tweede Kamer aangesproken worden
- ▶ Via de minister van Koloniën
- ▶ Die immers volledig politiek verantwoordelijk is

De Indische regering werkt
naar zo'n politiestaat toe

De Tweede Kamer interpelleert wegens Europese belangen

Zelden gaat het om de inlander

Zij heeft ook geen kennis van de koloniale maatschappij

- ▶ Zij bezigt haar budgetrecht als zij meent dat ministers hun ambt in Nederland misbruiken voor financieel gewin
- ▶ Zij keurt de Indische begrotingen af als de Indische regering het Koninkrijk in onberaden oorlogen stort
- ▶ Of als de regering het vrijhandelsprincipe krenkt waardoor Londen of Washington represailles dreigen te nemen

Postkantoor Medan, 1909, architect S. Snuyf

Verbeteringen in de Indische infrastructuur zijn “bijvangst” van het bewind

Ze zijn er wel:

- ▶ De Javaansche Spoorwegen
- ▶ De irrigatiewerken in alle Archipelgroepen
- ▶ De grote havenbekkens van Tandjong Priok, Soerabaja, Makassar, Kota Radja, Pontianak
- ▶ De breed opgezette onderwijsinrichtingen
- ▶ De Dienst Volksgezondheidszorg BB
- ▶ De rioleringsvoorzieningen in grotere steden
- ▶ Droogleggingen

Salvarsan-injectie-brigades

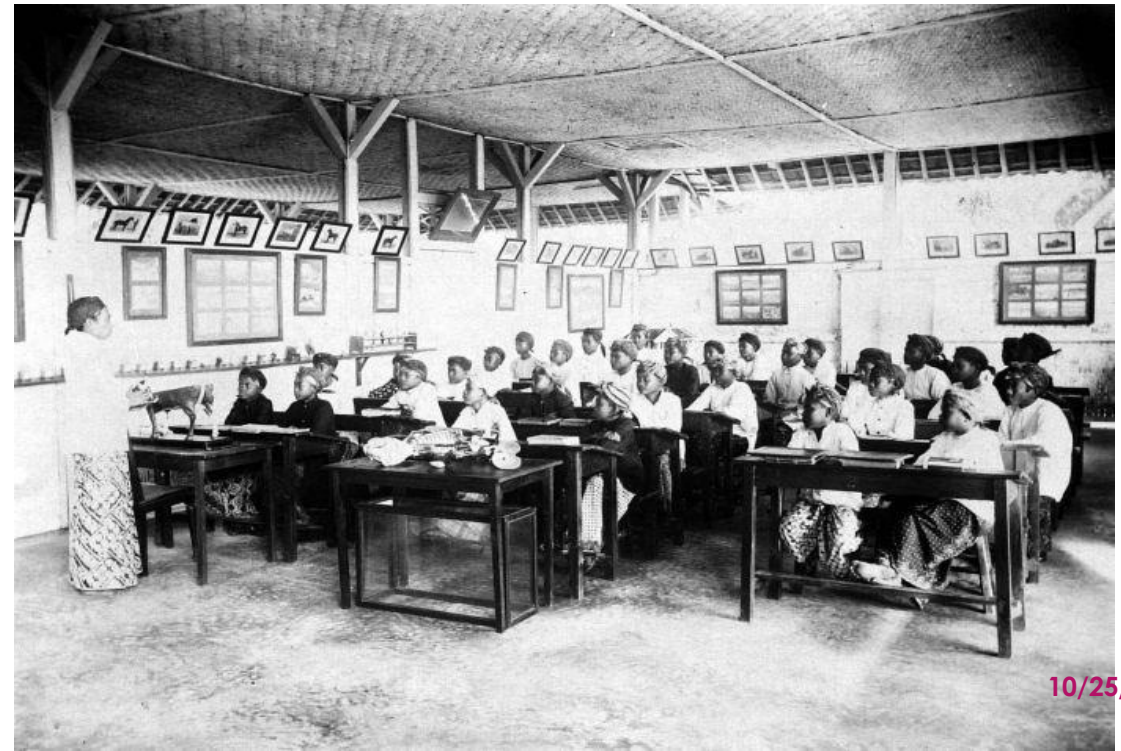

Reglement segreggeert structureel ex art. 109 RR

Sociale strata onoverbrugbaar

- ▶ Europeanen (staatsburgers eerste klas)
- ▶ Inlanders en gelijkgestelden
- ▶ Vreemde oosterlingen
- ▶ Indische Nederlanders (Indo's)
- ▶ Japanners
- ▶ Chinezen, Arabieren, Moren, heidenen
- ▶ Westerlingen anderszins; Australiërs, Noord-Amerikanen, En Belgen, Duitsers niet geboren in Europa

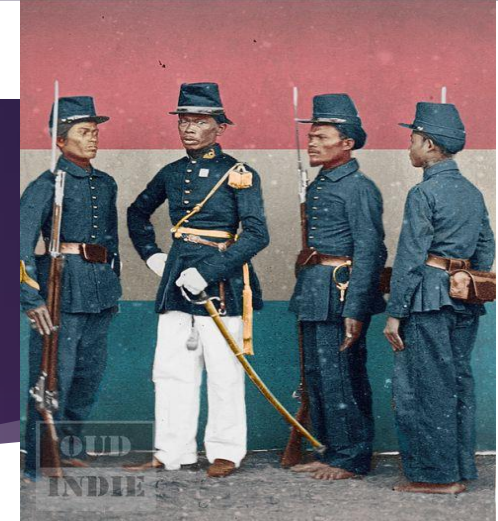
Nederlandse Europeanen genieten klassieke grondrechten tot op zekere hoogte

Vanaf 1870: territoriale consolidatie onder druk van Whitehall

Naarmate de effectiviteit van de doorzettingsmacht groter is, wordt de politiestaat uitgebreid

Alleen de Manisee van Molukkers is steeds paraat sedert 1873

- ▶ Alleen Java wordt vanaf de kusten effectief gecôntroleerd
- ▶ Maar echt niet in de binnenlanden
- ▶ De “Groote Oost” is nooit geheel onder deze controle gekomen, ook De Molukken niet
- ▶ Sumatra alleen aan de Oostkust langs Straat Malakka en in Benkoelen
- ▶ Het KNIL bedraagt hoogop gemiddeld 150.000 man, waarvan de helft niet mobilisabel is, op een bevolking van 60 miljoen. Zulks tot 1900.

Christelijk-ethische politiek

Abraham Kuyper maakt daarvan een christelijk principe van de ARP

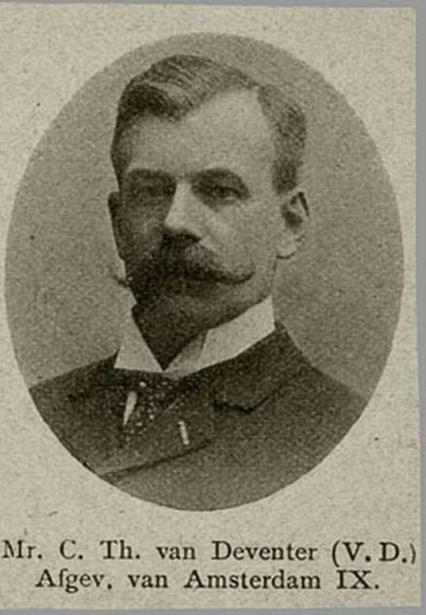
- ▶ Hij stelt dat het de vaderlijke plicht is de Indische inlanders te verheffen tot de christelijke beschaving in het partijprogramma van de **Anti-Revolutionaire Partij in 1870**
- ▶ Maar daarmee maak hij het tot inzet van een protestantse politiek
- ▶ Hij vervreemdt katholieken, liberalen en socialisten van deze “verheffingspolitiek”
- ▶ In 1901 laat hij Wilhelmina dit punt voordragen in de Troonrede, de eerste van een volledig confessioneel kabinet
- ▶ Omdat socialisten en katholieken geweerd worden uit de Archipel maakt hij er een gereformeerd principe van

De Staten-Generaal moeten er weinig van hebben

Deze beschavingspolitiek komt te laat

Mr. C. Th. van Deventer (V. D.)
Afgev. van Amsterdam IX.

Minister Idenburg 1901-1905
traagzaam uit vrees voor de Islam

Het Indonesisch nationalisme is te sterk

- ▶ Er komt weinig van Lager Onderwijs in het Pasar-Maleis op de desa-schooltjes: er is geen Maleissprekend **christelijk** personeel
- ▶ Er zijn wel Islamitische lagere scholen, maar het gouvernement wenst die niet te subsidiëren anders dan als volksscholen
- ▶ De dominees verkondigen hun openbaringsgeloof ook weinig tactvol door het steeds over "heidenen" te blijven hebben
- ▶ Daarbij blijven zij zich van westerse abstracties bedienen zoals "predestinatie", "vrije wil", "zondeval der mensheid" en "heilsleer door het zoenoffer"

